

Argentinië

Buenos Aires. Dans, La Boca en Coca

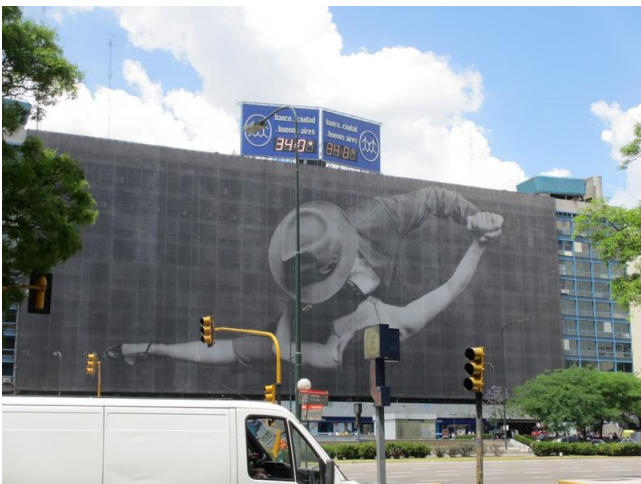
Ze doen het met hun ballen. De *gauchos*, de Zuid-Amerikaanse veehoeders. Niet zoals hun Amerikaanse collega's die wat circusachtig met een lasso staan te wervelen, gooien de cowboys van de pampa met een slinger waarvan de uiteinden zijn verzwaard met stenen, ijzeren ballen of iets anders dat ongenadig hard en nogal rond is. Deskundig geworpen wikkelt die slinger zich rond de poten van het vee of het bejaagde wild dat daarbij terstond ter aarde stort. De *boleadoras* zijn een geducht wapen dat zich bij onoordeelkundig gebruik keert tegen degene die het hanteert. Hetgeen ernstige kwetsuren kan veroorzaken.

Niet dat ik die slingers zien gebruiken heb. Nee, van de *gauchos* die mijn pad kruisten leed de eerste aan een ernstige alcoholische storing van zijn inwendig kompas, de tweede had iets op het hoofd wat leek op een roze pannenkoek en de derde had helemaal geen hoofd. De bedoeling was, in dat laatste geval, dat je je eigen kanis door het uitgespaarde gat van het bord stak zodat er een foto kon gemaakt worden waarmee je thuis kon gaan opscheppen. Ach, het hele gedoe met de *boleadoras* was iets wat me was bijgebleven uit, waarschijnlijk, de lezing van een realistische strip in mijn jeugd. Want, eerlijk gezegd, het was één van de weinige achtergronden van Argentinië waarvan ik iets wist.

De benaming *boleadoras*, kortweg *bolas*, komt van het Spaanse woord voor „bal“. Het werptuig bestaat uit twee, maar meestal drie koorden met aan een uiteinde daarvan telkens een bal. De koorden zijn aan de andere kant samengebonden. Al zijn er alweer die het groter zien en waarbij niet minder dan acht ballen te tellen zijn. De koorden zijn veelal gemaakt van gevlochten leer of touw.

Vamos a bailar

„*Verdriet waarop men kan dansen*“. Zo noemde een poëet de tango en is er iets Argentijns dan de tango? Nee toch? Nochtans, de Argentijnse tango bestaat niet! Nee, wacht, ik moet dit anders zeggen: **dé** Argentijnse tango bestaat niet. Er zijn immers zoveel verschillende tango's als er dansers zijn. Waar andere koppeldansen een vaste basispas hebben om op het ritme van de muziek te bewegen plus een aantal stijlfiguren, laat de tango toe om volledig naar eigen gevoel de muziek in te vullen. De Argentijnse tango is dus voor twee mensen dé gevoelsdans bij uitstek. Het concept van leiden en volgen waarop dit

Tango! Overal en altijd. Hier een reusachtige foto op de gevel van een bankgebouw langs de 9 juli Avenue.

steunt, vraagt concentratie van beide danspartners en gevoel voor elkaar. Daardoor wordt de dans beleefd als een intiem woordenloos gesprek met het gezamenlijke doel als één geheel op de muziek te bewegen. Wat in Europa voor tango versleten wordt is een *ballroomdans* die in het keurslijf van vastgelegde patronen is geprangd en die zodoende nog slechts weinig te maken heeft met wat een Argentijn er onder verstaat. Overigens, wat overal in Argentinië aan toeristen tegen betaling wordt gepresenteerd als authentiek is al net zo ingestudeerd als wat hier aan de dansscholen en bij danswedstrijden voor het enig ware

wordt aangeleerd en vertoond.

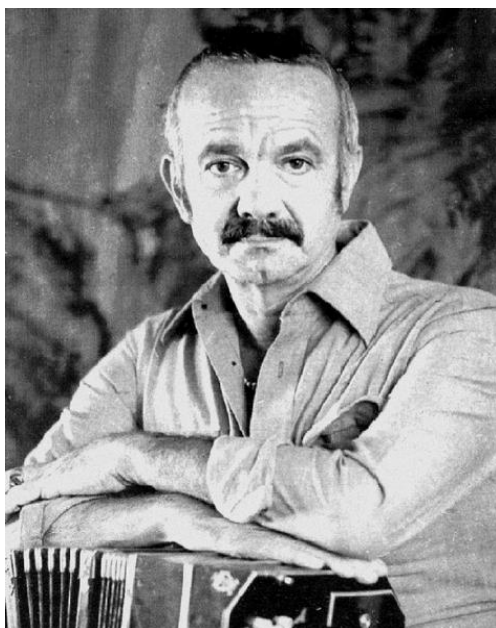
Hoewel de oorsprong van de tango niet duidelijk is, is het wel zeker dat hij aan het eind van de 19^e eeuw voor het eerst werd gedanst aan de oevers van de Rio de la Plata. In Buenos Aires in Argentinië en Montevideo in Uruguay. Daar vermengden de dans en de muziek van nakomelingen van zwarte slaven zich met die van immigranten uit Europa en seizoenarbeiders uit andere delen van het land. De immigranten kwamen zo ongeveer voor de helft uit Italië en voor een derde uit Spanje. Dan waren er ook nog Zuid-Amerikaanse cowboys die op zoek naar werk naar de stad waren getrokken.

Al van toen de eerste tangomuziek van enige betekenis in Buenos Aires ontstond, gingen mensen 's avonds naar zaaltjes, cafés of bordelen om er te dansen. Of ze gingen daartoe gewoon naar een hoek van twee kruisende straten. In die prille begintijd waren het vooral de mannen die samen bepaalde danspassen bedachten en uitprobeerden. In stijlen die *milonguero* of *canyengue* werden genoemd. De dansers werden toen begeleid door slechts twee muzikanten die een gitaar, fluit of viool bespeelden. Niet zelden raakten de gevoelens bij het ruwe en heetgebakerde volkje oververhit en zo leidde een *milonga* wel eens tot vechtpartijen en messentrekkerij.

Voordat de zwoele tango daadwerkelijk in Europa gedanst werd verhieven veel tegenstanders de stem om dit „onzedige“ gedoe te verbieden. Zo roerden zich met name de Franse bisschoppen en... vele artsen. Deze laatsten moeten er om één of andere onnaspeurbare reden een gezondheidsrisico in gezien hebben. Oorspronkelijk werd de tango in sommige kringen dan ook beschouwd als een vulgaire dans. Niet eens goed genoeg voor het zedeloze rifraf. De voorstanders haalden het echter en in 1924 werd een gekuiste vorm van de tango in heel Europa ingevoerd. Zo ontstond de *ballroom tango*. De originele Argentijnse tango werd pas in de jaren zeventig van vorige eeuw populair in Europa. Dat was toen een duistere periode in de geschiedenis van Argentinië ten einde liep doordat de militaire junta aan macht verloor zodat enkele Argentijnse dansvoorstellingen naar Europa konden komen.

Alleen sant in eigen land

Ik weet het ondertussen met zekerheid: Arie Maasland, alias *Malando*, de Nederlandse tangokoning (*Ole Guapá*) is in Argentinië niet bekend. Althans toch niet bij de taxichauffeur die zich ontpopte als een kenner en een enthousiast liefhebber van de tango. Liet de naam Malando geen campanilla rinkelen, *Ástor Piazzolla* deed dat vanzelfsprekend wel. Toen ik die naam liet vallen borrelde onze chauffeur over van een gloedvol betoog omtrent zijn ge-

Ástor Piazzolla.

Foto van het internet. Vrij van auteursrechten.

koesterde kunstvorm. Zijn rappe Spaans was niet altijd letterlijk te volgen voor mij maar ik begreep wel dat Piazzolla een vernieuwer van de tango is geweest die evenveel fervente tegenstanders heeft als overtuigde voorstanders. „En“ zei de jongeman „ik ben een voorstander“. Ziedaar een duidelijk standpunt. Hij vertelde de anekdote dat bij het begin van het academiejaar aan het muziekconservatorium de professor in zijn lijst van nieuwe studenten de naam Piazzolla aantrof. Waarop de professor de betrokkene vroeg of hij toevallig familie was van de beroemde, beruchte Ástor. Een neef, bleek het. Waarna het ganse auditorium spontaan begon te applaudiseren!

Ástor Piazzolla was een Argentijns tanguero (tango-muzikant), bandoneonspeler en componist. Tot zijn bekendste werken horen onder meer *Libertango*, *Oblivión* en *Adiós Nonino*. Over dit laatste werk wordt verteld dat hij een telefoontje kreeg toen hij in de Verenigde Staten was. Met de melding dat zijn vader net

gestorven was. Piazzolla zou zich toen op zijn kamer hebben teruggetrokken en al improviserend op zijn piano dit lied hebben gecomponeerd. „Adiós Nonino“ betekent zoveel als „Vaarwel Opaatje“.

Op zijn bek

De spraakwaterval Marina was onze gids. Dat ze Italiaanse roots had kon en wilde ze ook niet verbergen. Haar radde, krullerige Engels had haar hoe dan ook toch verraden. De

El Caminito in La Boca. Kleurrijk, druk en wat verlopen.

De monding van de Río de la Matanza. Met in de verte de oude vakwerkbrug.

rondrit door de stad was er eentje in ijltempo. Waarbij we aan allerlei merkwaardigs voorbijflitsten schijnbaar zonder dat ze adem moest halen om ononderbroken de feiten in de microfoon te blazen. Waar we wel stopten was in *La Boca*. De Bek, de Monding. Even voordien had Marina zich verklaard tot *Porteña*. Een bewoonster, alleszins in oorsprong, van het oude havenkwartier La Boca. Het is één van de meest kleurrijke barrios van Buenos Aires. En dat mag je gerust letterlijk nemen want de oude huizen zijn in vele felle kleuren geschilderd. Het heet dat de sfeer er Europees is. Wat ik niet zo heb gevoeld. Wat wel merkwaardig was, een jongeling die voor runner speelde voor één van de talrijke tango-shows, wist niet waar België lag maar wel dat er drie officiële talen waren! Dus toch? Wel staat het vast dat veel van de eerste inwoners afkomstig waren van de Italiaanse stad Genua. De naam Boca is afgeleid van de Genuese wijk Boccadasse. Tegelijk ligt de wijk echter ook aan de monding, la boca, van een rivier in de Atlantische Oceaan. Of toch ongeveer. Niet de *Río de la Plata*, betoogde Marina, maar de *Río de la Matanza*. Nu heeft die rivier wel meerdere identiteiten. Om het wat ingewikkelder te maken. Río de la Matanza betekent de Rivier van het Slachthuis. Ook wordt ze de Río Mata-

deros (Slachthuisrivier) genoemd en, merkwaardig genoeg, Río de la Manzana (Appelrivier). Of ook nog simpelweg Riachuelo (Riviertje of zelfs “Beek”). Ze mondt uit in de Río de la Plata tussen Tandanoor en het Zuiderdok. De slachthuizen waaraan de rivier een paar van zijn namen ontleent, zijn er inderdaad ook. Vooral eertijds zorgde het slachtafval dat rechtstreeks in de rivier werd gekieperd ervoor dat het water daar verschrikkelijk vervuild was. Dat is het nu nog! Al wordt er toch gepoogd iets eraan te verbeteren. Er ligt een stalen vakwerkbrug die niet meer gebruikt wordt over de rivier. Door de uitwasemingen van het smerige water is ze zo erg aangetast dat ze niet meer te gebruiken is. Men laat ze daar staan als een monument van industriële archeologie. Vroeger overstroomde de wijk geregeld en dat is de reden waarom de stoepen er zo hoog zijn. Men poogde aldus droge voeten te houden in de huizen. Het moet er niet weinig een smerig boeltje geweest zijn en het spreekt dat de bevolking niet van de hogere sociale klassen was.

La Boca is erg groot, en sommige delen zijn niet erg veilig. Na een gloedvol betoog over de barrio joeg Marina ons de bus uit om het hart van het toeristische deel van La Boca te bezoeken. De straat die bekend staat als *El Caminito*. Dus eigenlijk „Het Straatje“. Rond

deze straat liggen veel restaurantjes en souvenir-winkeltjes. Straatartiesten proberen overal hun werk aan de man te brengen. El Caminito met zijn vele muurschilderingen en beeldjes, wordt wel eens „’s werelds eerste openluchtmuseum voor voetgangers“ genoemd. Levendig en zeer druk is het er alleszins.

Bij de vele beelden die de straat sieren is ook een borstbeeld van *Sabino Coria Peñaloza*. De tekst-dichter van een tango die de wereld is rondgegaan en die de naam van de straat draagt:

El Caminito.

*Caminito que el tiempo ha borrado,
que juntos un día nos viste pasar,
he venido por última vez
he venido a contarte mi mal.*

*Caminito que entonces estabas
bordado de trébol y juncos en flor,
una sombra ya pronto serás
una sombra lo mismo que yo.*

Estribillo

*Desde que se fue triste vivo yo,
caminito amigo yo también me voy.
Desde que se fue nunca más volvió,
seguiré sus pasos, caminito, adiós.*

In een, misschien wat onbeholpen, vrije vertaling:

Het Straatje

*Straatje dat de tijd heeft uitgewist,
dat ons eens samen zag voorbijgaan,
ik ben voor de laatste keer gekomen
ik ben gekomen om je van mijn pijn te vertellen.*

*Straatje dat eens bedekt was
bedekt met klaver en bloesem,
je zal snel slechts een schaduw zijn
dezelfde schaduw als ik nu ben.*

Refrein

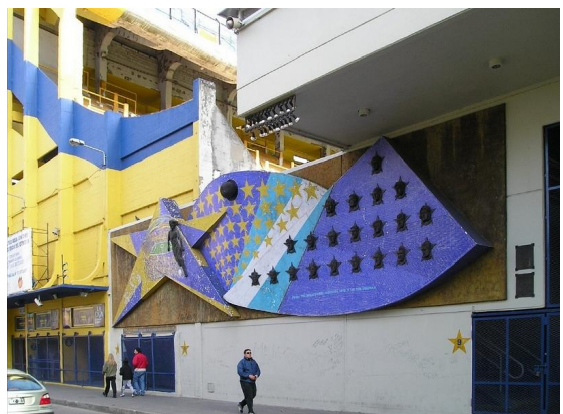
*Sinds ze weg is leef ik met pijn,
straatje mijn vriend ik ga ook weg.
Sinds ze weg is zal niets meer weerkeren,
ik zal haar voetstappen volgen, adieu straatje.*

De wijk is in heel de wereld bekend. Niet zozeer wegens de Caminito maar vooral omwille van haar beroemde voetbalclub, de *Boca Juniors*. Eén van de beste voetbalteams van Zuid-Amerika. Een klein, dik ventje met kromme benen is er tot de status van halfgod verheven: Diego Maradona. De club speelt in een reusachtig stadion dat als een schril gekleurde zweer in deze verpauperde omgeving ligt: het *Estadio Alberto J. Armando* (voorheen het Estadio Camilo Cichero). Overal in Argentinië bekend als *La Bombonera*. De, jawel, Bonbonière. En zo ziet het er ook enigszins uit.

La Bombonera heeft plaats voor 49 000 supporters. Doordat de club zo populair is, is het

Het borstbeeld van Sabino Coria Peñaloza

La Bombonaria. Het stadion van de Boca Juniors.

Foto vrijgegeven onder de GNU Free Documentation License.
Auteur: Roblespepe.

wel eens problematisch om aan tickets te raken. Al helemaal wanneer de *Superclásico* op de tabellen staat. De derby tegen aartsrivalen River Plate. Marina vertelde dat bij die gelegenheid niemand gaat werken. Een baas die dan geen snipperdag toestaat, mag erop rekenen dat er desondanks toch niemand komt opdagen. Overall ter wereld heeft de reclame voor Coca Cola de vorm van krullerige witte letters op een rode achtergrond. Niet echter in La Bombonera. Daar is de achtergrond... zwart! De uitleg is dat het zwart de kleur is van „kaka“ (vrij vertaald naar Marina). De

rest van Buenos Aires meet zich het air aan op de Porteños van La Boca neer te kijken. Niet dat het deze laatsten hindert. In tegendeel, ze zijn er fier op. En wel zozeer dat zelfs het oppermachtige Coca Cola de duimen heeft moeten leggen voor hun wensen! Ze hebben het daar ook eens gepresteerd hun barrio uit te roepen tot een zelfstandige republiek. In ernst! De toenmalige president van het land was het daar niet mee eens en manu militari werd er na een paar dagen een eind gemaakt aan die droom.

José, Juan en Eva

In heel Argentinië zijn er enkele personen die je overal tegenkomt. Tot op de meest onwaarschijnlijke plaatsen toe. Niet dat je ze levend zal ontmoeten want ze zijn allemaal heel erg dood.

Wanneer je ergens, zelfs in het meest godvergeten gat op de pampa, een borstbeeld ziet van een militair gekleed persoon, waar geen nadere toelichting bij staat, dan kan je veilig

Zelfs hier, eenzaam en hoog in de Andes bij de Aconcagua op bijna 3000 meter boven de zeespiegel: een borstbeeld van San Martín.

aannemen dat het gaat om San Martín. Nee, niet de heilige die in sommige van onze dorpen en steden voor Sinterklaas speelt maar *José de San Martín*. Met zijn volledige naam heette de man José Francisco de San Martín Matorras. *El Liberador*. De Bevrijder. De Argentijnse nationale held bij uitstek. Het moet dan ook al heel raar lopen wil er niet in elk dorp een Avenida del Liberador te vinden zijn. Hij was een Argentijns generaal en de belangrijkste leider van de Zuid-Amerikaanse strijd voor onafhankelijkheid in de eerste helft van de 19^e eeuw. Een ijzervreter en vechtjas van het zuiverste water.

Reeds op jeugdige leeftijd verliet hij Zuid-Amerika. Hij studeerde in Madrid. In 1789 sloot hij zich aan bij het Spaanse leger om tegen de Fransen te gaan vechten. Hij nam deel aan verschillende veldslagen. Tijdens deze periode kwam San Martín in contact met aanhangers van Zuid-Amerikaanse onafhankelijkheid.

In 1812 zeilde hij vanuit Engeland naar Buenos Aires. Daar aangekomen bood hij zijn diensten aan bij de „Verenigde Provinciën van het Zuiden“. Hetgeen ruwweg overeenkwam met het huidige Argentinië. Na de

Slag bij San Lorenzo in 1813, kreeg hij het commando over het „Leger van het Noorden“. Hij liep over van vechtlust en een aantal buurlanden stonden op zijn verlanglijstje om te vuur en zwaard veroverd te worden. Plannen die niet altijd werden uitgevoerd.

Wat wel gebeurde was dat hij in 1817 vanuit Mendoza met een leger over de Andes trok.

Een onderneming die vergeleken kan worden met de trek over de Alpen door Hannibal en Napoleon. In Chili aangekomen leverde hij in 1818 slag bij Chacabuco en Maipú. In samenwerking met ene Bernardo O'Higgins werd Chili bevrijd. Lima werd in 1821 veroverd waarna San Martín op 12 juli 1821 benoemd werd tot „Beschermer van Peru“. Na een onderhoud onder vier ogen met zijn mede-bevrijder Simon Bolívar bij Guayaqui in Ecuador, op 22 juli 1822, legde San Martín plotseling het commando over zijn leger neer en trok hij zich terug uit de politiek en het leger. Zeer eigenaardig. In 1824 verliet hij Zuid-Amerika om in Frankrijk te gaan wonen. Waar hij ook is gestorven. Vele historici hebben zich later afgevraagd wat er tijdens de ontmoeting van 22 juli is besproken maar hiervan heeft men nooit de ware inhoud kunnen achterhalen.

Nu rust zijn stoffelijk overschot in de kathedraal in Buenos Aires. Waar het constant bewaakt wordt door militairen in groot ornaat.

Juan Domingo Perón was een Argentijns militair en president van Argentinië van 1946 tot 1955 en van 1973 tot 1974.

Hij werd geboren in Lobos in de provincie Buenos Aires en vijftien jaar oud ging hij naar de militaire school. Hij bleek veel talent te hebben voor het militaire bedrijf en daardoor klom hij snel op in de hiërarchie. In de jaren dertig van vorige eeuw was hij militair waarnemer in

Juan en Eva Perón ergens in El Calafate

het fascistische Italië.

In juni 1943 werd er een staatsgreep gepleegd in Argentinië. Daarbij was kolonel Perón een belangrijke figuur. De *Verenigde Groep van Officieren* verzette zich tegen het burgerbewind van Ramón Castillo. Dit werd nodig geacht omdat de zittende president ernstig ziek was en weigerde de macht over te dragen aan zijn vicepresident. Het land raakte in chaos. Oorspronkelijk was Perón onderminister van Oorlog, later werd hij minister van Arbeid en Sociale Zaken en uiteindelijk vicepresident en minister van Oorlog. Hij werd echter op 9 oktober 1945 tot ontslag gedwongen door tegenstanders bin-

nen de regering en kort daarna gearresteerd. Massabetogingen dwongen zijn vrijlating af op 17 oktober. Perón was zo populair dat hij kort daarna verkozen werd tot president van Argentinië met 56% van de stemmen.

Perón stippelde een politiek van sociale en economische hervormingen uit. Hij beweerde een derde weg te willen bewandelen, navigerend tussen kapitalisme en communisme. Hij was stevig gekant tegen de Amerikanen en de Britten en hij voerde een nationalisatie van de industrie door. Tegelijk werd het land ook geïndustrialiseerd. Het peronisme is nog steeds een belangrijke factor in de Argentijnse politiek.

Juan Perón trouwde op 9 december 1945 met *Eva Duarte*, beter bekend als *Evita*. En daar hebben we het derde incontournabele personage: Eva Maria Duarte de Perón. Ze was de tweede echtgenote van Juan Perón en first lady van 1946 tot aan haar vroegtijdige dood in 1952. Ze werd nooit politiek verkozen, maar ze had wel veel macht en invloed op het landsbeleid. De grootste schare van haar aanhangers en bewonderaars was te vinden onder de armen en de arbeidersklasse van Argentinië. Een gegeven dat zeer belangrijk was voor de machtspositie van haar echtgenoot. Ze werd liefkozend *Evita* genoemd, wat zoveel betekent als „Evaatje“.

Ze richtte de *Eva Perón-Stichting* op. Dat was een liefdadigheidsvereniging voor hulp aan de armen. De vereniging bouwde huizen en scholen en zorgde ervoor dat er iedereen recht kreeg op dezelfde medische zorg. *Evita* richtte ook de vrouwenafdeling van de Peronistische beweging op. Het was daarmee de eerste politieke vrouwenbeweging in

Argentinië. Het bleek snel dat het een machtige vereniging was.

In 1951 wilde zij vicepresident worden, maar de militaire top, maatschappelijke elite en haar eigen echtgenoot overtuigden haar ervan dat plan te laten varen. In plaats daarvan kreeg ze in 1952 de titel „Spiritueel Leider van de Natie“.

Evita was tijdens haar leven omstreden en eigenlijk is dat nog steeds zo. Voor de enen is ze een heilige, voor de anderen op zijn best een onbetrouwbaar figuur. Ze maakte maar zes jaar deel uit van het politieke leven maar in die korte tijd was ze het voorwerp van roddel, verdachtmakingen en mythevorming. Een mythe die nog steeds levend is. Bij ons bezoek aan het beroemde kerkhof *La Recoleta* bleek het graf van de Duartes waar de stoffelijke resten van Evita onder enkele lagen staal berusten, nog steeds van verse bloemen en andere huldebetuigingen voorzien te worden. Op een hoge building langs de Avenida 9 de Julio staat op de ene gevel een reusachtige tekening van een boze Evita voor een microfoon. Dat is de kant die naar de rijken is gericht. Op de gevel daartegenover ziet ze er veel vriendelijker uit. Niet toevallig kijkt ze daarbij in de richting van de armere barrios. Over het algemeen is het beeld dat van Evita bestaat ofwel te veel geïdealiseerd (daaraan is de Argentijnse propaganda debet) ofwel ongenueanceerd negatief (waarbij Uncle Sam ijverig zit te stoken wegens de moeizame verhouding die met het Perón-regime bestond). Evita werd immers met de politiek van haar echtgenoot vereenzelvigd.

Eva stierf slechts 33 jaar oud aan baarmoederhalskanker. Haar lichaam werd gebalsemd en het zwierf in de jaren nadien van de ene naar de andere plaats om tenslotte op het monumentale kerkhof van La Recoleta te belanden in een familiegraf dat tussen al dat bombastische geweld opvallend sober is.

Limburg aan de Río de la Plata

Er was me gezegd dat het Spaans in Latijns-Amerika gemakkelijker te verstaan was. Doordat de mensen daar iets trager plegen te spreken. Iemand zei zelfs dat het zo iets was als de Limburgers dat hier te lande doen. Het kan aan mij liggen maar ik had niet de indruk dat het waar was. Wel zitten er aan het einde van sommige woorden soms fiorituurtjes die aan het Italiaans doen denken. Niet zo verwonderlijk omdat er vanuit dat land veel inwijking is geweest. De Argentijnen definiëren hun eigen identiteit met een spreekwoord: „*Een Argentijn is een Italiaan die Spaans spreekt en die wil leven als een Brit*“. Het is maar dat je het weet.

Om nog meer over Buenos Aires zelf te lezen moet je nog even wachten. Dat komt nog. Hopelijk.

Een gaucho! Een echte! Denk ik...

Dit is met zekerheid geen gaucho! Wel een gaucher (linkshandige).

© 2012
Michel Christiaens